

№ 14 (463)
Красавік 2013 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **У памяць: самаахвярны Фёдар Піскуноў –** стар. 3
- **Лёс: педагог і грамадскі дзеяч Міхаіл Кахановіч –** стар. 4
- **Царкоўнае краязнаўства: Петра-Паўлаўская царква ў Дукоры –** стар. 6

Да вытокаў духоўнасці

З досведу працы Іўеўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі

Усё большае значэнне ў станаўленні духоўна-маральнага развіцця чалавека набываюць бібліятэкі. Асноўная іх задача – дапамагчы адроздзіць у грамадстве духоўныя традыцыі шляхам рэкамендацыі чытачу лепшых узораў духоўна-маральнай літаратуры, выхавання з малядых гадоў мастацкага густу і чытацкай культуры. Сучасная бібліятэка мае значны выхаваўчы рэсурс – бібліятэчны фонд, які адлюстроўвае напрамкі патрыятызму, культуры, духоўнасці. Настойліва і планамерна калектыў Іўеўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі займаецца духоўна-маральным выхаваннем моладзі на аснове хрысціянскіх каштоўнасцяў. Легасць з удзелам святароў, краязнаўцаў і пісьменнікаў быў праведзены Тызень духоўнасці, на працягу якога праходзілі разнастайныя па змесце мерапрыемствы. Гэтыя дні былі напоўненыя па-сапраўднаму высокімі, чыстымі думкамі і намерамі, памкненнямі і справамі, а затым прыйшло разуменне, што рабіць добра так проста. Так, менавіта добра, таму што не засталася раўнадушных сярод тых, хто прысутнічаў на ўсіх мерапрыемствах на працягу Тызня. Кожны адчуў цяпло і сардэчнасць ад пачутага і спазнанага.

Адкрыў Тызень духоўнасці гісторыка-літаратурны вечар «Кніга – духоўная скарбніца народа». Імпрэза была таксама прысвечаная Году кнігі. На вечарыну сабраліся прадстаўнікі розных узростаў і прафесіяў: ветэраны працы, святары, краязнаўцы, супрацоўнікі Іўеўскага райвыканкама, бібліятэкары, вучні старэйшых класаў гімназіі – усіх іх аб'яднала любоў да кнігі і чытання. На сустрэчы ішла размова пра тое, што вяртанне цікавасці грамадства да кнігі, чытання – тэма, актуальная ва ўсім свеце. Кніга як захавальніца не толькі інфармацыі, але і жывой энергетыкі яе стваральнікаў, была і застаецца магутным інструментам на шляху спазнання чалавекам самога сябе і свету. Бібліятэка і кніга – сінонімы духоўнасці. Духоўнае адроджэнне нацыі павінна пачынацца з кнігі. Яна – канал перадачы духоўнага вопыту пакаленняў, унікальны сродак духоўна-маральнага, эмацыйна-эстэтычнага развіцця асобы.

(Заканчэнне на стар. 5)

Прастор зямлі беларускай. Рака Іпуць непадалёк Раманавічаў на Гомельшчыне

Фота: Крысціна ПУЧЫНСКАЯ

На тым тыдні...

✓ **1 красавіка** ў Міжнародны дзень гумару Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрасіў на гумарыстычна-забаўляльную праграму «**Не зважаі: даў бог свята – гуляй...**». Пісьменнік быў майстрам малых формаў творчасці – афарыстычных выказванняў, аўтарскіх прыказак, алегарычных дыялогаў, каламбураў, тостаў, анекдотаў, прыгавораў і г.д. Таму гучанне адмысловых жартаў і гумарэсак у Доме Коласа з'яўляецца своеасаблівым перайманнем творчай спадчыны песняра. Толькі ў гэты дзень госці музея змаглі ўбачыць арыгіналы рукапісаў гумарыстычных вершаў Якуба-Класіка.

✓ **2 красавіка** ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва прайшло **адкрыццё выстаўкі «Георгій Скрыпнічэнка. Графіка»**. Мастак стварыў фантастычны свет, які не паддаваўся класіфікацыі і звыкламу мастацтвазнаўчаму аналізу. З элементаў рэальных жыццёвых назіранняў, прапушчаных праз прызму ўласнага ўяўлення, атрымаліся амаль архітэктанічныя вобразы. Пад час адкрыцця быў прадстаўлены альбом, прысвечаны творчасці мастака.

✓ **4 красавіка** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася **прэзентацыя каталога фатаграфій Янкі Купалы «Ты гэтых вачэй не забудзь...»**, дзе змешчаны 206 адзінак за-

хоўвання з фондавай калекцыі музея. Многія фотаздымкі маюць дарчыя надпісы, што раскрываюць узаемаадносіны класіка з вядомымі асобамі. Выданне змяшчае як шырокавядомыя здымкі першага народнага паэта Беларусі, так і ўнікальныя, што публікуюцца ўпершыню. Адметнасцю каталога з'яўляецца наяўнасць побач з выявамі ўспамінаў і дакументальных матэрыялаў пра паэта, гісторыю стварэння пэўнай фатаграфіі, падзеі з жыцця творцы.

Падрабязней чытайце на 2-й стар.

✓ **7 красавіка** адбылася **вечарына памяці, прымеркаваная да 30-х угодкаў з дня смерці Ларысы Геніюш**. Пад час сустрэчы гучалі песні на вершы паэтки, а сваімі ўспамінамі пра яе падзяліліся мастакі Мікола Купава і Аляксей Марачкін.

Падрабязней чытайце ў наступным нумары.

падпісаныя індэксы:
індывідуальны - 63320,
ведамасны - 633202

Незабыўныя вочы Янкі Купалы

4 красавіка ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася прэзентацыя каталога фатаграфій «Ты гэтых вачэй не забудзь...». Пра ўнікальнасць і значнасць выдання пад час імпрэзы расказалі супрацоўнікі музея і госці.

Дырэктар музея Алена Ляшковіч звярнула ўвагу на тое, як важна ствараць каталогі музейных калекцыяў, асабліва гэта тычыцца дакументальных матэрыялаў – рукапісаў і фотаздымкаў, якіх ад натуральнага разбурэння часта не ўратаваць нават спецыяльныя фондасховішчы. А. Ляшковіч адзначыла, што новы каталог фатаграфій паэта – не першы для музея. Раней былі выдадзеныя каталогі «Янка Купала ў выяўленчым мастацтве», «Рукапісная спадчына Янкі Купалы» і «Аўтографы першага народнага паэта Беларусі Янкі Купалы». Зрэшты, спыняцца на тым, што ўжо зроблена, супрацоўнікі Купалавага Дома не збіраюцца, і ў наступным годзе мусяць убачыць свет каталог, прысвечаны стваральніцы і першаму дырэктару музея Уладзіславе Луцэвіч.

Падрабязна з каталогам «Ты гэтых вачэй не забудзь...» пазнаёміла яго ўкладальніца і галоўны захавальнік музея Надзея Саевіч. Каталог стаў

Н. Саевіч

першай спробай сабраць у адным выданні фотаздымкі Янкі Купалы, што захоўваюцца ў фондах музея, і даць ім навуковае апісанне. Усе 206 здымкаў размешчаны ў храналагічным парадку і пададзены ў двух вялікіх раздзелах – «Партрэты» і «Групавыя фатаграфіі». Многія з гэтых фотаздымкаў добра вядомыя даследчыкам і літаратуразнаўцам. Але ёсць фота, што цяпер упершыню ўводзяцца ў навуковы ўжытак. «Вядома, каталог дае магчымасць паказаць усё багацце калекцыяў музея, – адзначыла Н. Саевіч, – але таксама мне вельмі хочацца, каб мы ведалі Янку Купалу не толькі як таленавітага паэта, але і проста як чалавека».

Глушную заўвагу выказаў старшыня Міжнароднага фонду Янкі Купалы Вячаслаў Рагойша, які звярнуў увагу на тое, што хаця ў Беларусі ёсць не адзін літаратурны музей, але пра існаванне каталогаў спадчыны, якая захоўваецца там, яму невядома. Так што тут Дом Купалы стаў прыемным выключэннем – і добрым узорам. Дарэчы, менавіта В. Рагойша быў рэдактарам новага каталога і рэдактарам мінулых, таму як ніхто іншы ведае іх вартасць. Сваё захапленне высокім узроўнем культуры выдання выказаў член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Міхаіл Мушыньскі: «Гэта неадценная кніга, – падкрэсліў ён. – Магчыма, самі складальнікі па сваёй беларускай сціпласці недаацэньваюць, якую вялікую працу яны зрабілі, але паверце – і сучаснікі, і гісторыя аддадуць вам належнае».

Пад час імпрэзы выступленні запрошаных гасцей чаргаваліся з невялікімі гістарычнымі экскурсамі. У прыватнасці, было ўзгадана, што год таму, да 130-годдзя з дня нараджэння Песняра, у многіх краінах свету была ўшанаваная яго памяць. Да прыкладу, у Сербіі выйшла «Анталогія беларускай літаратуры», укладальнікам якой стаў прафесар Іван Чарота. Пад час прэзентацыі асобнік кнігі перадаў музею асабіста Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспуб-

лікі Сербія ў Рэспубліцы Беларусь Стоян Еўціч.

Дарэчы, у дзень імпрэзы фонды музея папоўніліся яшчэ некалькімі каштоўнасцямі. Вадзім Дзем'яновіч, член апякунскага савета музея, і яго маці Людміла перадалі працы мастака Уладзіміра Сулкоўскага з цыкла «Янка Купала і Якуб Колас», а таксама прыжыццёвае выданне Купалы 1938 года на рускай мове.

Пад час прэзентацыі з вуснаў А. Ляшковіч быццам бы незнарок сарвалася прызнанне, што і цяперашнія, і колішнія супрацоўнікі музея –

вельмі шчаслівыя людзі, таму што маюць цудоўную магчымасць дакранацца да спадчыны таленавітага паэта. Толькі хіба ўсе беларусы менш шчаслівыя ад таго, што Янка Купала жыў на адной з нашых зямлі і пісаў на нашай мове?

Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

В. Дзем'яновіч з маці (злева) і А. Ляшковіч

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 20 — год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 20 — год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Індывідуальная падпіска

Індэкс 63320

1 месяц	15 850 руб.
3 месяцы	47 550 руб.
6 месяцаў	95 100 руб.

Ведамасная падпіска

Індэкс 633202

1 месяц	16 196 руб.
3 месяцы	48 588 руб.
6 месяцаў	97 176 руб.

Падпіска на нашу газету можна з любога месяца. Будзьма разам, сябры!

Памяць пра паўстанне

Вёска Асавая Столінскага раёна ўзгадваецца ў пісьмовых крыніцах з 1503 года. У гэты час тут пад кіраўніцтвам братаў Карповічаў быў збудаваны касцёл Усіх Святых. У 1967 годзе ён быў разбураны савецкімі ўладамі, але гэта не спыніла вернікаў, якія пачалі збірацца каля званіцы. Доўгі час у касцёле служыў Казімір Свётак. Сёння касцёл адбудаваны і функцыянуе, а побач на цвінтары захаваліся пахаванні вернікаў.

У Асавой ёсць і магільня ўдзельнікаў паўстання 1863–1864 гадоў Бандзкевіча, Пятроўскага і Вішнеўскага (дзе дакладна, на жаль, невядома). З успамінаў Яна Копба-Сялецкага даведваемся, што баі ішлі каля вёскі Калоднае, дзе знаходзіцца помнік змагарам за волю. З Калоднага паўстанцы рушылі на Столін у нашыя мясціны і, паводле распаўсюдаў людзей, тут жа адпачывалі. Ксёндз Самуэль тады асвяціў сабра-

ную прыхаджанамі ежу, а мясцовы карчмар са шляхціцам Карповічам правялі ваяроў да вялікага леса Янковэ. Месца, дзе стаялі паўстанцы, было побач са зніклай вёскай Юльянкай. Цяпер няма таго лесу, засталася балотца і сенажаць, якая і сёння завецца Пагоня. Дзеці расказвалі, што там было схаванае запасное сядло, але яго не знайшлі. А вось рэшткі ваеннай амуніцыі знаходзілі. Напэўна, адсюль паўстанцам вярнулася ўцякаць ад царскіх войскаў у бок Асавой, і многія з іх патопіліся ў балоце (аб тым, як тапіліся конныя і пешыя, расказвалі старыя людзі).

Вось такая ў нас засталася памяць пра ўдзельнікаў паўстання Кастуся Каліноўскага. Раней гэты факт не ўзгадваўся і не адзначаўся пісьмова, а ён варты ўвагі дзеля захавання гісторыі краю.

Марыя МАЛЕЙ,
в. Асавая Столінскага раёна

Знакі прамінулых пакаленняў

Фота Міколы ПІВАВАРА

Слова на развітанне

Яшчэ адзін выдатны беларус, наш сучаснік адышоў у Вечнасць. 5 красавіка 2013 г. пасля цяжкай працяглай хваробы памёр Фёдар Антонавіч Піскуноў. Нагадаем, што якраз з яго ініцыятывы і пад ягоным кіраўніцтвам з'явіліся камп'ютарныя праграмы праверкі беларускага правапісу, электронны слоўнік і, як лагічны працяг, выйшаў папярковы «Вялікі слоўнік беларускай мовы».

Нарадзіўся Ф. Піскуноў 12 студзеня 1950 г. у вёсцы Раманавічы непадалёк ад Гомеля. У 1971 г. скончыў БДУ і атрымаў дыплом хіміка. Далей працаваў у тэхнічнай галіне: інжынерам на заводзе «Інтэграл» (і ўжо там выявіў сябе як рацыяналізатар і вынаходнік), навуковым супрацоўнікам Інстытута электронікі НАН Беларусі, у 2008–2010 гг. навуковым супрацоўнікам Фізіка-тэхнічнага інстытута НАН Беларусі. Але, бадай, самай галоўнаю справаю яго жыцця стала беларуская філалогія.

Адчуўшы вострую, надзённую неабходнасць у электронных сродках праверкі правапісу для «Microsoft Office», ён узяўся за стварэнне адпаведнай праграмы. З дапамогаю некалькіх аднадумцаў ён у 2004 г. зрабіў першую прафесійную праграму праверкі беларускай арфаграфіі «Літара» і перадаў яе ў вольнае карыстанне. Ф. Піскуноў упершыню ў беларускай лінгвістыцы прапанаваў поўную марфалагічную класіфікацыю парадыгмаў беларускага дзеяслова і назоўніка. І на аснове гэтых напрацовак стварыў электронны слоўнік «Парадыгма». Яго аб'ём – больш за 134 тысячы лексічных адзінак. Прэзентацыя і перадача ў вольнае карыстанне адбылася ў 2010 г. у Навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Цягам некалькіх дзесяцігоддзяў навуковец самастойна распрацоўваў электронную базу дадзеных беларускай мовы. Лагічным вынікам стаў выпуск у свет у 2012 г. «Вялікага слоўніка беларускай мовы», дзе змешчана каля 223 тысячы словаў. Ён створаны на аснове электроннай базы шляхам апрацоўкі велізарнага тэкставага масіву (больш за 70 мільёнаў словаўжыванняў з 2 300 літаратурных крыніцаў). Выданне стала першым у беларускай лексікаграфіі арфаграфічна-граматычным слоўнікам. Прэзентацыя прайшла на філалагічным факультэце БДУ; выданне мела шырокі розгалас у навуковых і грамадскіх колах краіны.

Ужо сёння бачна, які неацэнны скарб пакінуў нам Ф. Піскуноў. Будучы хімікам, ён здолеў дапасаванне свае веды і да беларускай лінгвістыкі. Ён лічыў, што «зварот да прадстаўнічых моўных базаў дадзеных – гэта эфектыўны шлях выяўлення тэндэнцый напісання, што паслужыць асновай для фармулявання прапановаў па ўдакладненні або змене правапісных нормаў». У сваёй прадмове да «Вялікага слоўніка беларускай мовы» адзначаў: «Наспеў і пераспеў час эклезіястаўскага «збірання камянеў»: адшукаць, зафіксаваць, уратаваць ад знікнення ўсё ацалелае з моўнага багацця без надання чорных пазнак «разм.», «абл.», якія часта атрымлівала беларускае слова па шаблонах рускамоўных лексікаграфічных крыніц». Можна сказаць, што мы мелі справу з чалавекам глыбокага аналітычнага мыслення, з геніяльным чалавекам. Бо толькі геній можа паставіць перад сабою адну, высокую, надзённую, неабходную сучаснікам і суайчыннікам мэту і паслядоўна рухацца да яе. Ф. Піскуноў, падобна да іншай выдатнай асобы, Івана Насовіча, самастойна склаў і выдаў беларускі слоўнік. Гэтым Учынкам ён стаў у адзін шэраг з выдатнымі беларускімі навукоўцамі, лінгвістамі. А «Вялікі слоўнік беларускай мовы» – не толькі выдатны помнік яму, але і неацэнная спадчына для многіх пакаленняў беларусаў.

На жаль, невылечная хвароба не дала ажыццявіць яму наступныя ягоныя задумы – выданне «Вялікага адваротнага слоўніка беларускай мовы», «Вялікага тлумачальнага слоўніка беларускай мовы». Але, спадзяюся, пачата я ім справа будзе доўжыцца. Сваім прыкладам ён паказаў, колькі можа зрабіць адзін самаахварны чалавек: Ф. Піскуноў удзельнічаў у дыскусіях аб развіцці мовы, у абмеркаванні зменаў у правапісе, друкаваў свае навуковыя працы ў перыядычных выданнях – і да яго прыслухоўваліся, з ім пагаджаліся, з ім спрачаліся...

Мы шчаслівыя, што ў асяроддзі беларускай інтэлігенцыі і ў нашым жыцці быў такі слаўны, сумленны і такой вялікай, добрай душой чалавек. З ім заўсёды добра пачувалася, гутарылася. Было бачна, што размаўляеш з чалавекам, навукоўцам высокай культуры, інтэлектуалам.

Няхай яму пухам будзе родная беларуская зямля, родная раманаўіцкая зямля. А мы будзем памятаць і Асобу Фёдара Антонавіча, і тое, што ён здолеў зрабіць на Зямлі для Беларусі.

Ніл Гілевіч, Уладзімір Гілеп, Сяргей Законнікаў, Васіль Зуёнак, Мікалай Прыгодзіч, Крысціна Пучынская, Уладзімір Пучынскі, Алесь Разаняў, Валер Стралко, Георгій Ткацэвіч, Алег Трусай, Тэнадзь Цыхун

Ніл ГІЛЕВІЧ

Во калі б гахнуць!..

(Замест рэцэнзіі на «Вялікі слоўнік беларускай мовы» Ф.А. Піскунова)

*Фёдар Антонавіч Піскуноў,
Не будучы навукоўцам вядомым,
Склаў слоўнік на чвэртку мільёна слоў
І выдаў – адным велічэзным томам.*

*Возьмеш у рукі – вось гэта вага!
Колькі ж тут золата ў кожным слоўцы!
Во калі б гахнуць ім як мага
Катораму з ёлупняў па дахоўцы!*

*Паразумнеў бы, напэўна, ураз
І не плявузгаў дурноце дурное,
Што надта ж бедная мова ў нас
І думаць нам трэба на іншай мове.*

2012

Рада ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра смуткуюць з прычыны заўчаснай смерці **Фёдара Антонавіча ПІСКУНОВА** і выказваюць спачуванне родным і блізім памерлага.

Працяг тэмы

Аб назвах старадаўніх і годных

Аб старажытных беларускіх гідронімах яшчэ ў 1993 годзе мною быў падрыхтаваны вялікі артыкул для часопіса «Спадчына». А яго назву – «Мова вады» – мне падказаў сам Ніл Гілевіч. Са студэнцкіх часоў займаюся гэтай тэматыкай. Таму з цікавасцю пачала чытаць артыкул Уладзіміра Сіўчыкава і канкрэтна радкі пра назву ракі Жодзінка. Нагадаю, што адносна назвы гэтай ракі я выказвала сваю думку ў часопісе «Падарожнік» № 4 за 1997 год у краязнаўчым раздзеле «Наш край» (артыкул «Бярэзіна і яе назвы»). Назвы басейна Бярэзіны ў сваёй пераважнай большасці даславянскія і гучаць для славянскага вуха вельмі таямніча і незразумела. Злева Бярэзіна прымае Гайну, Плісу, Рову, Чану, Ушу, Пентрыцу, Усу, Свіслач, Продзвінку, Сведзь, а справа – Масковіцу, Жартайку, Лютку, Начу, Сху, Мужанку, Манчу, Гуцянку, Олу і іншыя прытокі. Для вопытнага гідроніміста ўсе гэтыя назвы не з'яўляюцца загадкай і даўно расшыфраваныя, як і назва Жодзінка.

Пачнем аналізаваць яе этымалогію з варыянта В. Жучкевіча: паходжанне быццам бы ад літоўскага тэрміна жодзіс – «слова». Варыянт В. Лемцюговай – ад нейкага ўласнага імя Жаден. А як жа тады з законам тапанімікі? А яны няўмольна сведчаць, што ў назве гідронімаў абавязкова ляжыць геаграфічны тэрмін з сэнсавым значэннем «вада, ручай, рака, пратока, возера» і г.д. Для аналізу гідроніма заўсёды падбіраецца рад аналагаў. Пабудуем такі рад, у ім назвы беларускіх рэк, азёраў і балотаў – Жадунь, Жадунька, Жада; у Расіі – возера Охвват-Жадень, рака Вітажэтка; у Еўропе – Гранд Жэт, Пціт Жэт і іншыя. Дапоўнім гэты рад рэканструкцыяй кораня

жад-, якому мог папярэднічаць глухі варыянт шат-. Гэты корань у назвах водных аб'ектаў тыпу Шаць, Шатура. У далёкім арабскім свеце тэрмін шат азначае «рака». Успомнім Шат-эль-Араб – «рака арабаў». Гэты ж корань з іншай вакальнасцю шет – «рака» на мове кетаў, абарыгенаў Сібіры. Варыянты гэтага кораня сес, тет, чет, дат, ул. А цяпер параўнайце з гэтымі асновамі назвы беларускіх водных аб'ектаў – Сесіто, Цётча, Чэцьверць, Датына, Ула. Цікава было б даведацца, ад якіх уласных імёнаў можна вывесці гэтыя паэтычныя сістэмныя гідранімічныя найменні? Без адказу.

Падагулім: сэнс назвы Жодзінка прасты – «вада, рака». Канчаток -ка малады і

ўзнік нядаўна, характэрны для невялікіх вадатокаў. Аснова жод- у гідроніме суправаджаецца суфіксам -н-, такі ж у назвах Жадунь, Жадзенне, Датына, Дзвіна і іншых. Суфікс можа паходзіць ад службовага канчатка -т, а той ад тэрміна ў значэнні «вада, возера». Паходжанне гідроніма вельмі старажытнае, пэўна, індаеўрапейскае, і маюцца настратычныя сувязі з іншымі моўнымі сістэмамі. Такім чынам, да археалогіі XII стагоддзя даплюсуем яшчэ многа многа гадоў – узрост самога гідроніма.

Каб развясць памылковыя стэрэатыпы, якія тапанімісты адзін за адным паўтараюць дзесятыкі гадоў у сваіх кабінетных опусах, выкладу сваю думку на конт паходжання яшчэ двух гідронімаў басейна Бярэзіны. Найцікавейшы гідронім – назва ракі Гайны. Сустрэкаецца ў Беларусі адзінкава. У В. Жучкевіча проста букет домыслаў аб паходжанні гэтай назвы – і ад слова гай і ад літоўскага апелятыва ajnis – «унук». Класікі гідраніміі акадэмікі В. Топараў і А. Трубачоў звалілі, як заўсёды, незразумелы ім гідронім да кучы балцкіх. Але Вадзім Андрэевіч вельмі ўдала прывёў гістарычны варыянт назвы як Айна, указаны яшчэ М. Любаўскім. Сапраўды, у гістарычных метрыках гідронім запісаны так. І

тут, у гэтай форме, і крыецца разгадка паходжання назвы. Гэтая назва занесеная да нас з далёкіх паўднёвых ці ўсходніх краінаў. Айна на персідскай і таджыцкай мовах азначае «крыніца», у арабскіх краінах – «калодзеж, артэзіянскі калодзеж». А вось аналагічная тапанімія: рака Айна – прыток Іртыша, рака Айна ў вярхоўях Енісея, некалькі назваў Айн-Булак у Казахстане. Звыш 100 назваў тыпу Айн-Ата, Айн-Іса, Айн-Тура, Айн-эль-Араб у арабскім свеце, нават у Бібліі я знайшла крыніцу пад назвай Айн-Табіга. Тое, што на Беларусі падобная назва воднага аб'екта адзіная, пацвярджае яе далёкае паходжанне. А цяпер адгарніце «Блакiтнyю кнiгу» і пачытайце звесткі пра выток Гайны (Айны) – з крыніцаў. Што і патрабавалася даказаць.

Нача – назва непрыкметнай балодзістай рэчачкі, левага прытока Бярэзіны. А яшчэ такое ж найменне носяць некалькі рэчак, прытокі Заходняй Дзвіны, Дзітвы, Бабра і Лані. За межамі краіны – рака Нача, прыток Обшы, у вярхоўях Заходняй Дзвіны; яшчэ адна Нача – прыток Ловаці. Калі назва мае столькі аналагаў – шукай у яе аснове падобную фізіка-геаграфічную характарыстыку. І такой харак-

тарыстыкай стала забалочанасць. Апускаю тут крытыку этымалогіі мастацонатаў тапанімікі ад В. Жучкевіча да больш ранніх К. Вуга, Г. Герулліса, Т. Лер-Славіньскага. Бо іх варыянты заснаваныя толькі на сугуччах у розных мовах. Доказам этымалогіі служыць назва балота Начка каля Халопенічаў; характарыстыка забалочанага прыазёрнага ландшафту возера Начоўкі ў басейне ракі Нішчы; нізкія, месцамі забалочаныя берагі і ў возера Нячвор у басейне ракі Палаты. А вось апісанне ракі Начкі, вярхоўя ракі Котры ў Лідскім павеце, змешчанае ў Слоўніку Каралеўства Польскага: «Бярэ пачатак у багнах і плыве мокрым далінай». Той, хто шукае, абавязкова знаходзіць. І пошук праасновы для такіх назваў адшукаўся ў мардоўскай мове, дзе тэрмін начка захавалася ў назве рачулки, і перакладаецца яна як «балотная».

Вось такія мае думкі аб нашых старажытных назвах. Прыдумавы пра іх нічога не трэба, яны самі пра сябе апавядаюць, трэба толькі ўслухацца.

*Раіса Аўчыніківа,
старшыня секцыі тапанімікі
Геаграфічнага таварыства*

Удакладненне. У публікацыі артыкула У. Сіўчыкава пра Жодзіна (№ 10) у 4-м абзацы з тэхнічных прычынаў адбылася замена сімвалаў, што паўплывала на змест. Трэба чытаць: «Думаецца, што ўжо ў назве з'яўда Жодзіна (Жодзін, Жодзінь) мусіў бы фігураваць і варыянт Жодынь». Просім прабачэння ў айтарай і чытачоў.

Міхаіл Кахановіч:

Лёс інтэлігента

Летаўшні восенню культурная грамадскасць Беларусі адзначала шэраг важных датаў, звязаных з памяццю вядомых культурных і грамадскіх дзеячаў. Шырока асвятлялася ў друку 130-годдзе пісьменніка Якуба Коласа і Янкі Купалы, павярхоўна ўзгадвалася 125-годдзе пісьменніка і палітычнага дзеяча Змітра Жылуновіча. Аднак некаторыя з памятных датаў і імёнаў засталіся ўвогуле не заўважанымі і забытымі. Напрыклад, гэта датычыцца постаці беларускага педагога, грамадскага і палітычнага дзеяча Міхаіла Сілуянавіча Кахановіча, з дня нараджэння якога 27 верасня 2012 г. споўнілася 130 гадоў. У свой час гэты чалавек быў вядомы як шчыры патрыёт Бацькаўшчыны, таленавіты арганізатар і першы дырэктар Віленскай беларускай гімназіі – найбольш вядомай установы сярэдняй адукацыі ў Заходняй Беларусі ў міжваеннае дваццацігоддзе. Сёння яго імя ўзгадваецца, бадай,

М. Кахановіч

толькі ў спецыяльных навуковых працах па беларускай гісторыі навейшага часу. А для педагогічнай супольнасці краіны дзейнасць М. Кахановіча па-ранейшаму застаецца амаль невядомай. Таму ў гэтым біяграфічным нарысе, хоць і з пэўным спазненнем, робіцца спроба вярнуць з за-

быцця некаторыя вехі жыцця выбітнага беларускага дзеяча.

Біяграфія М. Кахановіча яшчэ раз пацвярджае тую думку, што беларуская інтэлігенцыя ў XX ст. прайшла цяжкі шлях выпрабаванняў і пакутаў. Ён нарадзіўся ў 1882 г. у в. Вялікія Лукі Наваградскага павета Мінскай губерні (цяпер – Баранавіцкі раён) у сям'і праваслаўнага святара Сілуяна Кахановіча. У 1905 г. скончыў шэсць класаў Мінскай духоўнай семінарыі. Нягледзячы на традыцыйную духоўнага саслоўя перадаваць працу святара ад бацькі да сына, юнак не прыняў святарскага сану і вырашыў далей вучыцца. Але для беларусаў у тыя часы вышэйшая адукацыя была цяжкай і нават недасягальнай. З-за царскай палітыкі ў беларускіх губернях не было аніводнага ўніверсітэта, ахвочыя ж вучыцца ў ВНУ павінны былі ехаць у буйныя гарадскія цэнтры за межамі краю. Малады Міхаіл вырашыў накіравацца ў Хар-

каў, дзе паступіў на гісторыка-філалагічны факультэт мясцовага ўніверсітэта.

Атрымаўшы ў 1910 г. дыплом гісторыка, М. Кахановіч пераехаў у Вільню, дзе працаваў настаўнікам у розных навучальных установах: Віленскай гандлёвай школе, прыватнай гімназіі «Katche», прыватнай мужчынскай гімназіі Таварыства распуссюджвання сярэдняй адукацыі. Пасля пачатку Першай сусветнай вайны, у 1915 г., ён трапіў у бежанства і перабраўся ў Магілёў, дзе ўладкаваўся выкладчыкам у рэальнае вучылішча імя Аляксандра І. У Магілёве распачаўся новы этап дзейнасці гэтага чалавек, цесна звязаны з беларускім Адраджэннем.

Лютаяўская рэвалюцыя 1917 г. прынесла народам Расійскай Імперыі, у тым ліку і беларусам, дэмакратычныя і нацыянальныя свабоды. Пачалі аднаўляць сваю дзейнасць некаторыя беларускія арганізацыі, стварацца новыя партыі і аб'яднанні. У гэтыя дні да беларускіх справ далучыўся і М. Кахановіч. Ён стаў рэдактарам мясцовай газеты «Могилёвский вестник», дзе надаваў увагу пытанням беларускага нацыянальнага жыцця. Акрамя гэтага, 25–27 сакавіка 1917 г. М. Кахановіч удзельнічаў у з'ездзе беларускіх арганізацый у Мінску і нават узначальваў этнаграфічную камісію з'езда, што вырашала праблему этнічнай тэрыторыі беларусаў. Па выніках працы з'езда быў утвораны Беларускі нацыянальны камітэт, у ліку сяброў якога значыўся і Міхаіл Сілуянавіч. Газета «Могилёвский вестник» пэўны час з'яўлялася неафіцыйным друкаваным органам камітэта.

Ва ўмовах рэвалюцыйнай стыхіі М. Кахановіч змог

аб'яднаць інтэлігенцкія сілы Магілёва, якім быў неабякавы лёс беларускага народа. 15 красавіка 1917 г. быў утвораны Магілёўскі беларускі камітэт, у склад якога ўвайшлі, напрыклад, такія вядомыя асобы беларускай культуры, як гісторык Д. Даўгяла і этнограф І. Сербаў. Камітэт займаў даволі значнае месца ў грамадска-палітычным жыцці Магілёўшчыны, з'яўляючыся фактычна да лета 1918 г. флагманам беларускага руху ў гэтым рэгіёне.

Як дасведчаны педагог, М. Кахановіч не мог не пакінуць без увагі праблему школьніцтва на беларускіх землях. Панаванне на працягу доўгіх часоў царскай школы прыводзіла да дэнацыяналізацыі беларусаў, размывання іх нацыянальнай свядомасці і выраджэння беларускай культуры. Ужо ў час перамоваў дэлегацыі Беларускага нацыянальнага камітэта з Часовым урадам Расіі М. Кахановіч патрабаваў ад уладаў увядзення ў школы беларускіх губерняў такіх прадметаў, як гісторыя Беларусі і беларуская мова. Але гэтага было мала. Неабходна было змяніць светапогляд чыноўнікаў ад адукацыі і звычайных настаўнікаў, якія яшчэ знаходзіліся ў палоне ідэалогіі «западнаруссизма». Выступаючы з дакладам на педагогічнай нарадзе выкладчыкаў сярэдніх школ Віленскай навучальнай акругі Міхаіл Сілуянавіч дасягнуў гэтага: паводле яго прапановаў была ўхвалена рэзалюцыя аб навучанні на беларускай мове ў пачатковых школах, а таксама аб пажаданасці вывучэння роднай мовы ў сярэдніх навучальных установах.

Аляксандр ГОРНЫ,
г. Гродна

(Заканчэнне будзе)

Радыепраект «Гэта наша з табою зямля»

У Клімавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэцы нямаюць добрых традыцый. Адна з іх – знаёмства жыхароў раёна з непаўторнай прыгажосцю, багатай гісторыяй, цікавымі людзьмі роднага краю. Дапамагае нам у гэтым мясцовае радыёвяшчанне.

Пачаткам стала распрацоўка радыёпраекта «Гэта наша з табою зямля». Адрознівае гэты аднайменны радыёчасопіс, які арганізавалі ў 2001 годзе былы дырэктар цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Антаніна Сіліверстава і рэдактар раённага радыё Валянціна Кварцюк. Праз чатыры гады, калі была прынятая Дзяржаўная праграма адраджэння і развіцця сяла, змест яго значна пашырыўся. Нашай мэтай стала пазнаёміць слухачоў з гісторыяй вёсак Клімавіцкага раёна. Звесткі збіралі сельскія бібліятэкары. Тут і легенды пра ўзнікненне паселішчаў, і апісанні прыгожых мясцінаў; жыццё краю ў розныя гады, у тым ліку – пад час Вялікай Айчыннай вайны; дзейнасць калгасаў і саўгасаў. І вядома ж, згадваліся знакамітыя вяскоўцы. Першыя радыёвыпускі былі прысвечаныя буйным вёскам, населеным пунктам, якія адзначалі юбілейныя даты.

Да чарговай гадавіны з дня аварыі на Чарнобыльскай АЭС быў падрыхтаваны матэрыял, прысвечаны зніклай з карты раёна вёсцы Савінічы.

Больш увагі пачалі ўдзяляць малым вёскам Клімаўшчыны, дзе сёння жывуць ад чатырох да дзесяці чалавек. Ужо прагучалі выпускі пра вёсачкі Лазовіца, Іллюхіна, Гусарка, Муравец, Сямёнаўка і іншыя. Разам з Валянцінай Міхайлаўнай выязджаем у вёскі, сустракаемся з яе жыхарамі, каб расказаць потым пра самых цікавых.

Цяпер у праект «Гэта наша з табою зямля» ўваходзіць некалькі разнапланавых рубрык. Напрыклад, «Бібліятэкі-юбіляры». Бібліятэкар, як вядома, здаўна на вёсцы быў паважаны чалавек. Дык чаму ж не расказаць, хто і калі працаваў у гэтых установах культуры, пра асноўныя напрамкі дзейнасці бібліятэкі і г.д. Так, летась мы распавялі пра бібліятэкі вёсак Кісялёва Буда і Малашкавічы, якія адсвяткавалі 65- і 60-годдзе.

«Далёкай мінуўшчыны сведкі сучасныя» – у гэтай рубрыцы мы знаёмім

В. Кварцюк і Т. Даменікан

слухачоў з усімі праваслаўнымі храмамі, у тым ліку з тымі, якія цяпер ужо не існуюць. Расказваем моваю цікавых фактаў аб іншых гістарычных, а таксама археалагічных помніках раёна. Не ўсе яны дажылі да сённяшняга дня, але нават рэшткі мураваных і драўляных пабудоваў прывабліваюць вандройнікаў і мясцовых жыхароў.

«Жывой вады глыток» – расказы пра рэкі, азёры, крыніцы, ручаіны роднай

Клімаўшчыны, якія маюць сваю непаўторную гісторыю, свой духоўны асяродак.

«Выдатныя людзі роднай зямлі». У гэтай рубрыцы аддалі перавагу менавіта прадстаўніцам цудоўнай паловы чалавецтва – жанчынам. Расказалі, напрыклад, пра заслужанага дзіцячага ўрача, ганаровага жыхара Клімавічаў Феню Максімаўну Лазарэнку (у мінулым годзе ёй споўнілася 75 гадоў, але яна па-ранейшаму на сваім рабочым месцы); пра заслужанага агародніка, ардэнаносца Надзею Пятроўну Купцову; старшыню раённай арганізацыі Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа Лідзію Самуйлаўну Бяляву; ветэрана педагогічнай працы Веру Іванаўну Дробышаву, якая многія гады ўзначальвала вяскоўчую школу, і іншых.

«Галасы зямлі Клімавіцкай». Вядома ж мы не забылі і пра таленавітых нашых землякоў, а менавіта – пісьменнікаў і паэтаў. Да юбілейных датаў знакамітых клімаўчанаў рыхтуюцца тэматычныя старонкі, часта з іх удзелам.

Сёлета плануем яшчэ больш разнастайць наш радыёпраект, які разлічаны на слухачоў розных узростаў. Адна з задумак – пазнаёміць жыхароў раёна з гісторыяй прадпрыемстваў, якія раней дзейнічалі на тэрыторыі Клімавіччыны. А таксама будзем расказаць пра арганізацыі, што дзейнічаюць і сёння, пачынаючы з дня іх заснавання.

Таццяна ДАМЕНІКАН,
дырэктар Клімавіцкай
бібліятэчнай сеткі

Да вытокаў духоўнасці

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Мерапрыемства пачалося выступленнем царкоўнага хору. Настаяцель Іўеўскай царквы Святога мучаніка дзіцяці Гаўрыла Беластоцкага айцец Вячаслаў (Пашкевіч) расказаў прысутным пра кнігу кніг – Евангелле, якое ўвабрала ў сябе мудрасць народаў, сканцэнтравала законы маралі, вызначыла на ўсе часы агульныя чалавечыя каштоўнасці. Святар таксама расказаў пра Евангелле 1905 года выдання – фаліант, які захоўваецца ў царкве. Гэтая святыня стала галоўным упрыгожаннем арганізаванай да мерапрыемства кніжнай выстаўкі «Да духоўнасці – праз кнігу».

Зацікавіла прысутных і выступленне мясцовага краяўдзельца Івана Буйко. Ён прадставіў на выстаўку шмат цікавых старажытных кніг са свайго асабістага музея і расказаў пра іх. На выстаўцы таксама была экспазыцыя шэрагу выданняў з фонду бібліятэкі.

Аповед вядучых, іх пранікнёныя словы на працягу ўсяго мерапрыемства гучалі гімнам кнізе, якая з'яўляецца крыніцай мудрасці, скарбніцай духоўнасці. Вечар стаў сапраўдным святам яе Вялікасці Кнігі.

Гадзіна духоўнасці «Да вытокаў душой дакрануцца», праведзеная ў рамках «Тыдня разам з Вячаславам», стала пранікнёнымі хвілінамі жывой размовы з тымі, каму вельмі нялёгка ў гэтым жыцці, – людзьмі пажылога ўзросту і інвалідамі, якія жывуць у адзяленні кругласутачнага прабывання ў г.п. Юрацішкі і в. Некрашы. Айцец Вячаслаў гаварыў прысутным пра тое, што нават у такім цяжкім становішчы, у якім яны апынуліся, трэба не падаць духам, а верыць у лепшае і маліцца. Святар падараваў абраз Божай Маці, каб кожны дзень людзі маліліся і дзякавалі Богу за хлеб надзённы. З удзячнасцю былі прынятыя і ўсім прыйшліся

І. Буйко

даспадобы салодкія пачастункі ад айца Вячаслава.

Супрацоўнікі бібліятэкі таксама прыехалі не з пустымі рукамі – у падарунак прывезлі кнігі, каб яны ў вольную часіну сталі добрымі сябрамі для адзінокіх пажылых людзей.

удзячнасці і радасці абодвух бакоў. Айцец Вячаслаў і бібліятэкары знайшлі для кожнага хворага добрыя і цёплыя словы, падарылі маленькія абразкі, чыталі вершы. Вочы людзей свяціліся ўдзячнасцю, яны радаваліся такой сустрэчы і магчымасці расказаць пра свой боль. Наш прыезд – гэта яшчэ адзін доказ таго, што яны не адныя на гэтым свеце, і ёсць людзі, якія памятаюць і клапацяцца пра іх. Менавіта такімі добрымі ўчынкамі і намерамі і падтрымліваецца душа чалавека.

У чытальнай зале ЦРБ таксама прайшла выстаўка-прэзентацыя медыятэкі «Шлях да духоўнасці», пад час якой наведнікі атрымалі поўную і змястоўную інфармацыю пра літаратуру духоўнай тэматыкі, якая ёсць на электронных носбітах.

Трэба адзначыць, што падобныя мерапрыемствы

Працаўнікі бібліятэкі разам з айцом Вячаславам наведалі пацыентаў Бобравіцкай бальніцы сястрынскага дагляду. Там адбылася гутарка-дыялог «Размова пра вечнае». Святар і бібліятэкары зайшлі ў кожную палату, падышлі да кожнага пацыента, гаварылі ім словы падтрымкі і судзяння. Гэта былі хвіліны сардэчнай гутаркі, спачування,

ладзяцца дзякуючы супрацоўніцтву бібліятэкі з выдавецтвам Беларускага Экзархата, адкуль паступае шмат прыгожа аформленай і цікавай літаратуры.

Да Тыдня супрацоўнікі бібліятэкі выдалі рэкамендацыйныя паказальнікі літаратуры «Воспitanie души» (кніга скіраваная на духоўна-маральнае выхаванне) і «Путь к духовности» (медыятэка ў дапамогу духоўна-маральнаму выхаванню моладзі), чатыры буклеты: «Праваслаўныя храмы Іўеўшчыны», «Каталіцкія храмы Іўеўшчыны», «Мячэць у Іўі», «Сінагогі ў Іўі».

У рамках дабрачыннай акцыі супрацоўнікі аддзела абслугоўвання і інфармацыі разам з айцом Вячаславам напярэдадні Вербнай нядзелі наведалі пажылых нямоглых і хворых людзей і падарылі ім вербачкі.

Сваёй дзейнасцю мы імкнемся зрабіць важкі ўнёсак у фармаванне найлепшых якасцяў нашых землякоў.

Лілія БУТУРЛЯ,
загадчык аддзела бібліятэчнага
маркетынгу Іўеўскай ЦРБ,
Ірына ТРАЦЦЯКЕВІЧ,
загадчык аддзела абслугоўвання
і інфармацыі Іўеўскай ЦРБ

Круглы стол

Запрашаем усіх ахвочых да ўдзелу ў круглым stole «Экскурсійнае абслугоўванне людзей з абмежаванымі магчымасцямі: праблемы і шляхі рашэння», які адбудзецца 21 – 24 красавіка ў Беларускай дзяржаўным інстытуце фізкультуры (час і месца будучы паведамляцца ўдзельнікам дадаткова). Круглы стол адбудзецца ў рамках Фэсту экскурсаводаў, прымеркаванага да Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцінаў.

Мэты круглага стала:

- абмеркаванне асаблівасцяў арганізацыі экскурсійнага абслугоўвання людзей з абмежаванымі магчымасцямі, а менавіта: сляпых і тых, хто слаба бачыць, людзей з праблемамі сыху і мовы, з парушэннем апорна-рухальнага апарата, з затрымкай у развіцці; абмеркаванне праблемаў, звязаных з забеспячэннем «безбар'ернага асяроддзя» для дадзенай катэгорыі насельніцтва;

- аналіз працы музеяў, турыстычных фірмаў з гэтай катэгорыяй людзей за мяжой і ў Беларусі;

- прэзентацыя новых і пла-

нуемых праектаў для дадзенай катэгорыі.

Каб прыняць удзел у круглым stole, неабходна да 15 красавіка даслаць заяўку на адрас slv83@tut.by, дзе пазначыць:

- прозвішча, імя, імя па бацьку;
- назву арганізацыі, якую прадстаўляеце;
- пасаду;
- тэлефон/факс, электронны адрас;
- тэму выступлення і наяўнасць прэзентацыі.

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне:

Людміла Скрадаль

+375 29 513 18 12 (мадэратар круглага стала). Прадстаўнікам СМІ просьба адпраўляць заяўку з пазнакай «СМІ» ў электронным лісце.

Паводле інфармацыі арганізатараў

У тэатры Зьніч

17 красавіка ўвазе глядачоў прапануюць музычна-драматычны мнаспектакль «**Пачакай, сонца!**» паводле рамана «Маруся Чурай» Ліны Кастэнкі, твораў еўрапейскай паэзіі ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадавінава.

18 красавіка для маленькіх глядачоў пакажуць мнаспектакль «**Мой Маленькі прынц**» паводле Антуана дэ Сэнт-Экзюперы і вершаў П'ера Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадавінава.

Увечары – рамантычная мнаопера «**Адзінокі птах**». Аўтар лібрэта і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, выканаўца – лаўрэат міжнародных конкурсаў Андрэй Марозаў.

19 красавіка на сцэне паэтычны мнаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана «Родныя дзеці» Ніла Гілевіча. Выканаўца – Мікалай Лявончык, музыкае суправаджэнне – Дар'я Неўмяржыцкая (цымбалы).

22 красавіка – лялечны мнаспектакль «**Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага**». Выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

Увечары ўвазе глядачоў прапануюць паэтычны мнаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана «Родныя дзеці» Ніла Гілевіча. Выканаўца – Мікалай Лявончык, музыкае суправаджэнне – Дар'я Неўмяржыцкая (цымбалы).

23 красавіка – музычна-паэтычны спектакль «**У краіне светлай...**» паводле твораў Максіма Багдановіча. Выканаўца – Вячаслаў Статкевіч, музыкае суправаджэнне Сяргея Сарокіна (гітара).

24 красавіка на сцэне паэтычны мнаспектакль «**Прыпадаю да нябёс**» паводле твораў Яўгеніі Янішчыц. Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, музыкае суправаджэнне – Дар'я Неўмяржыцкая (цымбалы).

25 красавіка ўвазе глядачоў прапануюць мнаспектакль «**Красёны жыцця**» паводле паэмы «Новая зямля» Якуба Коласа. Выканаўца – Алесь Кашпераў.

29 красавіка на сцэне Малой залы імя Р. Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбудзецца паэтычна-музычная імпрэза «**Я – ліцвін**», прысвечаная 190-годдзю Уладзіслава Сыракомлі.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

У Выдавецкім доме «Звязда» пачыла свет кніга «Летапіс Дукорскай Петра-Паўлаўскай царквы (1867–1917)». А перадгісторыя з'яўлення гэтага выдання наступная. 6 мая 1867 года быў прыняты Указ Мінскай духоўнай кансісторыі аб уяўленні царкоўных летапісаў. Праднісвалася задача весці летапісы ва ўсіх прыходах. Пастановы аб вядзенні летапісання друкаваліся ў «Епархіяльных ведамасцях». Письмовыя распараджэнні даводзіліся да настаўцеля кожнага прыхода. Былі распрацаваныя і Правілы вядзення летапісаў. Тэксты мусілі складацца на адзін узор, але па зразумелых прычынах летапісанне адлюстроўвала і асаблівасці мясцовасці, што было звязанае з рэгулярнасцю, аб'ёмам і характарам фіксацыі падзей. У царкоўнапрыходскім летапісе паўставаў партрэт духоўнага і побытавага жыцця насельніцкай лакальнай тэрыторыі.

Дукора: крыніца для гістарычнага партрэта

Летапіс царквы вёскі Дукора Пухавіцкага раёна выявіў у Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва гісторык і архіваіст Уладзімір Кулажанка. Вось што ён расказвае ў прадмове да кнігі: «...у асабістым фондзе літаратурнага крытыка Л.А. Бэндэ быў выяўлены аб'ёмны і надзвычай змястоўны летапіс Петра-Паўлаўскай царквы вёскі Дукора Пухавіцкага раёна. Даволі цяжка сёння вызначыць, як гэты дакумент трапіў да такой неадназначнай для гісторыі беларускай літаратуры асобы.

У сваіх нататках аб выніках правэркі сельскіх саветаў Бэндэ зрабіў запісы аб камандзіроўцы ў Дукору ў жніўні 1930 г. Магчыма, тады да яго і трапіў гэты летапіс. Можна меркаваць, што Л.А. Бэндэ, які ўсё сваё жыццё карпатліва збіраў разнастайныя дакументы, змог даць ацэнку каштоўнасці дадзенага летапісу і захаваў яго.

Сапраўды, летапіс Дукорскай Петра-Паўлаўскай царквы з'яўляецца адным з самых аб'ёмных і змястоўных. У адпаведнасці з патрабаваннямі па складанні летапісаў за першы год летапісання, святар Іаан Фалевіч

Несумненна, летапіс – выдатная крыніца для вывучэння гісторыі не толькі Дукоры і ваколіцаў, не толькі Пухавіччыны, але і ўсёй нашай Айчыны. Дарэчы, у архівах краіны засталася не так ужо і шмат падобных матэрыялаў. У Кулажанка расказвае пра тое, што ў Нацыянальным гістарычным архіве захоўваюцца летапісы Пакалюбіцкай Свята-Мікіцкай царквы Магілёўскай губерні, Дзмітравіцкай Ільінскай царквы, Халопніцкай Успенскай царквы, Тонава-Слабадской Георгіеўскай царквы Мінскай губерні. Вядомыя летапісы Полацкай Пакроўскай царквы і Хмянішчынскай Успенскай царквы. У гродзенскім архіве захоўваюцца наступныя летапісы: Доўбенскай царквы

Петра-Паўлаўская царква ў в. Дукора

на аснове матэрыялаў царкоўнапрыходскага архіва, вусных успамінаў старажылаў, народных паданняў і легендаў зрабіў даволі грунтоўнае апісанне гісторыі прыхода...».

Уважліва чытаючы старонкі летапісання, уяўляў той далёкі час, пра які захавана не так і шмат дакументальных крыніцаў. Зазірнем у 1912 год, дзе ў летапісе за гэты год пазначана, што ў Дукоры нарадзілася 164 чалавекі, у шлюб уступілі 30 параў, памерла 97 чалавек, на споведзь прыходзілі 2 413 прыхаджанаў. У Дукорскай царкоўнапрыходскай школе навучаліся 273 хлопчыкі і 94 дзяўчынкі.

Ашмянскага павета, цэркваў вёсак Вялікарыта і Чарнаўчыцы Брэсцкага павета і вёскі Лыскавічы Ваўкавыскага павета. Яшчэ адзін прыклад царкоўнага краязнаўства – летапіс Славаціцкай Свята-Георгіеўскай царквы ў аддзеле рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Так, у параўнанні з тым, што б магло захавацца, засталася толькі адсоткі, невялікая частка памяці. Але і гэтыя летапісы – добрая аснова для стварэння і выдання бібліятэкі царкоўнага краязнаўства Беларусі.

Мікола БЕРЛЕЖ

Развіццё краязнаўчага руху ў 1865–1917 гг.

Граф Эмерык Гутэн-Чапскі (1828 – 1896) належаў да найбагацейшай беларускай арыстакратыі, быў губернатарам Вялікага Ноўгарада, віцэ-губернатарам Санкт-Пецярбурга, дырэктарам Ляснога дэпартаменту Міністэрства дзяржаўнай маёмасці Расіі, займаў і іншыя адказныя пасады. Апантанты калекцыянер, ён збіраў творы мастацтва, старажытныя рэліквіі, зброю, кнігі і рукапісы. У 1879 г. з-за канфлікту з імператарам Аляксандрам II, які чакаўся, Э. Чапскі вярнуўся ў родавы маёнтак Станькава Мінскага павета. Для сваіх багатых збораў пабудоваў «скарбніцу» – двухпавярховы будынак у выглядзе сярэднявечнага замка. У ім былі размешчаныя нумізматычныя зборы, карціны, партрэты, іконы, посуд, тканіны, прадметы дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, зброя, медалі, археалагічныя і геалагічныя знаходкі і інш. У бібліятэцы (звыш 20 000 тамоў) зберагаліся каштоўныя выданні і багаты збор старажытных рукапісаў. Сярод гэтых каштоўнасцяў было многа рэчаў і дакументаў, звязаных паходжаннем з беларускімі землямі, уладаннямі Гутэн-Чапскіх і іх родам. Граф сам выконваў раскопкі ў наваколлі Станькава, знайшоў залаты, бронзавыя, жалезныя і каменныя рэчы. Па сямейных абставінах Э. Чапскі з жонкай у 1894 г. пакінуў Станькава і пераехаў у Кракаў. Туды ж былі вывезеныя 6 вагонаў каштоўных прадметаў і бібліятэка, якія маглі быць аднесеныя да найбагацейшых у Еўропе. Каштоўнасці «расійскага» і «мясцовага паходжання» засталіся ў Станькаве, у валоданні сына, Караля Чапскага, мінскага галавы. З прадметаў і дакументаў «польскага паходжання», вывезеных у Кракаў, паўстаў музей фон Гутэн-Чапскіх. Рассяяне музейных калекцыяў Гутэн-Чапскіх – вялікая страта для беларускай культуры і дзяржаўнасці (Койданаўшчыны) у прыватнасці.

Шырокую вядомасць набыў прыватны музей памешчыка А. Ельскага (1834–1916). Нястомны вандроўнік, выдатны знаўца многіх мясцінаў Беларусі, ён сабраў з дапамогай аматараў старасветчыны багаты збор гістарычных рэчаў, манетаў, медалёў, рукапісаў, стварыў каштоўную бібліятэку. Музей і бібліятэка месціліся ў сядзібе Ельскага Замосце Ігуменскага павета. Туды наведваліся многія краязнаўцы, пісьменнікі, аматары гісторыі. Сам Ельскі выкарыстоўваў сабраныя матэрыялы для навуковай працы і напісання шматлікіх твораў. У прыватнасці, ён напісаў вялікую колькасць ар-

тыкулаў пра беларускія населеныя пункты і іншыя аб'екты на яе тэрыторыі для польскага «Вялікага слоўніка географічнага Польскага каралеўства...» – аднаго з найважнейшых даведнікаў для многіх пакаленняў краязнаўцаў. На жаль, унікальны збор Ельскага таксама страчаны.

У гэты перыяд пашырылася кола грамадскіх арганізацыяў, якія вялі краязнаўчую працу. Працягваліся краязнаўчыя даследаванні Рускага географічнага таварыства (РГТ). У 1864 г. пры Маскоўскім універсітэце было створанае Таварыства аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі, у дзейнасці якога прымалі ўдзел беларускія краязнаўцы. Многія краязнаўцы нярэдка былі членамі некалькіх таварыстваў. Калі ў 1906 г. узнікла Польскае краязнаўчае таварыства (ПКТ), беларускія краязнаўцы з ахвотай прымалі ў ім членства. Адметнаю з'явай было імкненне ініцыятараў краязнаўчага руху стварыць мясцовыя краязнаўчыя арганізацыі. Дзякуючы ім узніклі некалькі добраахвотных таварыстваў: Віцебская вучоная архіўная камісія, Таварыства па вывучэнні Беларускага краю, царкоўна-археалагічны камітэты, арганізацыі па ахове помнікаў у Мінску і інш.

Важнаю падзеяй было стварэнне Паўночна-Заходняга аддзела РГТ (1867). Ён (існаваў каля 10 гадоў) адыграў важную ролю ў актывізацыі сіл для вывучэння роднага краю. Яго членамі былі вядомыя беларускія краязнаўцы М. Дзмітрыеў, П. Шэйн, Е. Раманаў, А. Семяноўскі, Ю. Крачкоўскі, І. Насовіч, І. Берман і інш. Пераважная ўвага надавалася археалогіі, археаграфіі, этнаграфіі, статыстыцы. РГТ працягвала этнаграфічнае вывучэнне сялянства. Сярод настаўнікаў народных вучылішчаў была распаўсюджаная праграма даследавання сялянскіх сем'яў – заможных, сярэдніх і бедных. 12 красавіка 1873 г. на пасяджэнні камітэта Паўночна-Заходняга аддзялення РГТ паведамлялася, што настаўнікі прасілі 262 апісанні, якія далі каштоўныя звесткі аб сялянскім побыце, вераваннях, звычаях і фальклору.

У дзейнасці Таварыства аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі пры Маскоўскім універсітэце прымалі ўдзел не толькі вядомыя краязнаўцы, але і сяляне з розных губерняў і паветаў. Працы некаторых з іх былі апублікаваныя ў «Трудах...» таварыства, напрыклад, сялянна С. Дударова «Вясковыя звычаі ў некаторых мясцовасцях Суражскага павета Чарнігаўскай гу-

берні» (кн. 3), В. і А. Зяньковічаў «Вераванні і абрады жыхароў Магілёўскай губерні – беларусаў» (кн. 4).

На гістарычную тэматыку пераважна арыентаваліся такія мясцовыя краязнаўчыя арганізацыі, як Таварыства па вывучэнні Беларускага краю, царкоўна-археалагічны камітэты, Віцебская вучоная архіўная камісія.

Таварыства па вывучэнні Беларускага краю было створанае ў Магілёве ў 1902 г. з ініцыятывы Е. Раманава. У 1913 г. было перайменаванае ў Таварыства па вывучэнні Магілёўскай губерні. Арганізавала гісторыка-этнаграфічны музей і выпусціла зборнікі дакументаў і матэрыялаў «Могілёўская старына».

У канцы XIX ст. было прынятае «Палажэнне аб царкоўна-археалагічных камітэтах». Перад імі ставіліся задачы краязнаўчай дзейнасці: гістарычнае абследаванне ўнутранага і знешняга развіцця мясцовага царкоўна-рэлігійнага і грамадскага жыцця; вывучэнне народных звычаяў і традыцыяў, легендаў, песень; апісанне архіваў цэркваў і помнікаў старажытнасці; назіранне за захаванасцю храмаў, могілак. Актыўнымі супрацоўнікамі царкоўна-археалагічных камітэтаў былі мясцовыя святары. Так, у мінскай царкоўна-археалагічнай камітэты яны перадавалі прадметы царкоўнай даўніны, кнігі і рукапісы. Дзякуючы такой дапамозе стала магчымым стварыць багатую бібліятэку і музей. У бібліятэцы былі прадстаўленыя творы гістарычнай, археалагічнай і філалагічнай тэматыкі. У 1910 г. у музеі было больш за 1 000 прадметаў царкоўнай даўніны.

Віцебская вучоная архіўная камісія (ВВАК), створаная ў 1909 г., была грамадскай арганізацыяй, скіраванай на вывучэнне і папулярызаваную гістарычнага мінулага Полацка-Віцебскага краю. Камісіяй кіравалі старшыня, праўленне і савет. Існавала часткова на дзяржаўныя субсідыі, членскія ўнёскі і ахвяраванні, зборы з лекцыяў. Гэта была шматлікая арганізацыя, у складзе якой у 1910 г. налічвалася 452 члены. У ёй былі многія вядомыя краязнаўцы: В. Арсеньев, А. Сапуноў, М. Багародскі, У. Стукаліч і інш. Крайзнаўцамі быў створаны гістарычны архіў (314 справаў), музей, дзе былі прадстаўленыя манеты, медалі і бібліятэка. Удзельнікі камісіі правялі пошукавую працу ў гонар стагоддзя Айчыннай вайны 1812 г.: адшукалі брацкія магілы, звесткі пра ўдзельнікаў вайны, адкрылі помнік у Віцебску. З ініцыятывы камісіі ў 1911 г. адкрылася Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута. ВВАК наладзіла шырокія сувязі з расійскімі і замежнымі навуковымі ўстановамі. Важным кірункам дзейнасці была і архіўная праца. Выдавала перыядычны зборнік «Полоцко-Віцебская старына». Гэта была адна з лепшых краязнаўчых арганізацыяў пачатку XX ст.

Валянціна САЙТАВА

Традыцыі і сучаснасць

Спевы вайскоўцаў Беларусі

Сяргей Макей «Айчыны нашай сцяг» (ваенна-патрыятычная лірыка),
Мн., 2013, «БМАgroup»/«Vigma»

Вось жа дзіўная рэч: шмат што раз'ядноўвае людзей (кан'юнктура, густы, палітычныя погляды), але ўсё гэта нішто перад найвялікшай уз'яднаўчай сілай – пачуццём патрыятызму, пра якое яшчэ вялікі друкар Францыск Скарына пісаў: «Також і людзі, дзе ўскормлены суць по бозе, к тому месту вялікую ласку імаюць». Акурат жа незалежна ад сваіх поглядаў або прафесійнае прыналежнасці вызначальным стымулам гераічнага чыну з'яўляецца пачуццё патрыятызму. Асабліва ў вайсковай прафесіі. Палкоўнік беларускай арміі Сяргей Макей акрама важных прафесійных якасцяў (мужнасць, трываласць, вернасць слову свайму) атрымаў у дар і боскія таленты да спеву, напісання музыкі, вершаў. І на радзіліся ў ягонай творчай душы добрыя, светлыя, палымныя песні ваенна-патрыятычнай лірыкі. Канцэптуальны музычны альбом «Айчыны нашай сцяг» выдалі сёлета ў лютым вядомыя беларускія фірмы «Vigma» і «БМАgroup».

Поўнафарматная калекцыя ваенна-патрыятычнай лірыкі, трэба сказаць, зусім не абавязкова будзе аднастайнай

най паэзіі яму часам дапамагае зямлячка з Валожыншчыны Ніна Захарэвіч («Адслужу Беларусі», «Армейскі вальс»). Нярэдка аўтар звяртаецца і да знакамітых паэтаў старэйшага пакалення, класікаў («Наша мова» на вершы Алеся Ставера, «Яначка» на вершы Алеся Пісарыка). І гэта пры тым, што трапнымі ўласнымі рыфмамі Бог яўна не пакрыўдзіў палкоўніка Макея:

*Хто казаў: афіцэры
Толькі робяць кар'еру? –
Службу сам не адведаў,
Не стаяў у страю.
І бясконцыя ночы,
І бяссонныя вочы –
Ўсё аддаць мы гатовы
За Радзіму сваю.*

Працытаваная тут песня «Афіцэры» трапіла ў альбом двойчы – з уласнай музыкай аўтара і ў аранжыроўцы паводле стылістыкі Алега Газманова. Да такіх запазычанняў можа быць рознае стаўленне, але факт: стварэнне новай традыцыі беларускай ваенна-патрыятычнай лірыкі не можа грунтавацца на поўным руйнаванні папярэдняга досведу, бо акурат перасэнсаванне зыклага выглядае тут выразна больш канструктыўным. Таму нядзіўна ў новым кантэксце маршавых песень пазнаваць трады-

цыйныя мелодыі «У солдата выходной» са спадчыны ВІА «Пламя» (музыка Уладзіміра Шаінскага, тэкст Міхаіла Таніча), «Товарищ старшина» з рэпертуару Дынара Абракава (музыка Эдуарда Калманоўскага, тэкст усё таго ж М. Таніча) і г.д. Нездарма ж і сёння ў інтэрнеце можна адшукаць такія каментары да гэтых песень: «Мая родная песня! Яшчэ ў войску маршыравалі пад яе»; «Афігенны твор... Проста сябе прыгадаў у 2001 годзе, калі дадому вяртаўся па парадзе... Аж сляза нагарнулася!!!». (Дарэчы, дадатковым сведчаннем шчырасці гэтых выказванняў з'яўляецца і ста-

більная папулярнасць гасцрольных выступаў у Беларусі сучаснага гурта М. Таніча «Лесоповал».)

Дый не адзіная гэта крыніца натхнення С. Макея. Лідар найпапулярнага беларускага медыявальнага гурта «Стары Ольса» Зміцер Сасноўскі, які засведчыў і супольную творчасць, і жыццёвыя ды вайсковыя агульныя сцяжыны сваіх музыкаў і палкоўніка Макея, піша ў прадмове да альбома «Айчыны нашай сцяг»: «Традыцыя паэтаў-рыцараў на нашых землях пачынаецца з XVI ст. Усе яны былі адданымі патрыётамі свайго краю: Мацей Стрыйкоўскі («рыскун» – разведчык віцебскага гарнізона на чале Аляксандра Гваньіні), Андрэй Рымша (рыцар асобнага атрада гетмана Мікалая Радзівіла Перуна), Васіль Цяпінскі (малодшы афіцэр коннай роты аршанскага староасты Ф. Кміты-Чарнабыльскага). Традыцыя паэтаў-рыцараў працягвалася праз усю гісторыю і дайшла да нашых дзён. І вось лёс падараваў мне знаёмства з сучасным паэтам-рыцарам – выдатным чалавечкам, шчырым патрыётам, улюбёным ва ўсё беларускае і роднае, таленавітым спеваком, апантаным паэтам і кампазітарам, прафесійным вайскоўцам, які ўсё жыццё аздаў абароне нашай Беларусі. Гэта палкоўнік Сяргей Макей».

Большасць песень гэтай кружэлкі аўтар спявае сам. Але ён і ў творчасці не самотны, бо дапамагае яму і гурт «Гвардзейскі голас», і творча адораныя спеўнымі талентамі саслужбоўцы – Васіль Дзем'яновіч, Павел Скрыцкі. Яны таксама нашчадкі рыцарскіх традыцыяў беларускай песні.

Падкрэсліваючы такую пераемнасць традыцыяў, выдаўцы дадалі ў праграму альбома і некалькі бонусаў – гістарычныя ваярскія балады беларускага сярэднявечча ад гурта «Стары Ольса» – «Рыцар Байда», «Ліцвін», «Багародзіца».

Яшчэ адным дадаткам – відэабонусам – стаў кліп адной з альбомных песень «Армейская сям'я», змантаваны з відэамаатэрыялаў з жыцця 120-й гвардзейскай Рагачоўскай брыгады, мантажом якога займаўся той жа З. Сасноўскі, прафесійны музыкант і рэжысёр. Такім чынам, з выдання атрымаўся цудоўны набытак для армейскага клуба на ўсялякі адмысловы выпадак: дзеля танцаў, дзеля развучвання беларускіх маршавых песень, дзеля культурнага адпачынку.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Зміцер ХАЦЕНЧЫК

(Заканчэнне. Пачатак у №№12–13)

Трэба яшчэ ўгадаць, што ён быў гаспадаром некалькіх даходных дамоў у Вільні, і тады ўзнікае пытанне: «Чаму ў яго не было грошай і золата?» Хутчэй за ўсё, што ўсе грошы пайшлі на тое, каб уратаваць маёнтак і сваіх сыноў.

Так ці інакш, але маёнтак застаўся ў Козелаў. Сучасныя нашчадкі Козел-Паклеўскіх узгадваюць, што ўсе браты-паўстанцы, якія былі сасланыя ў жаўнеры, некалькі разоў наведвалі родны маёнтак, але сяліцца тут ім было забаронена.

І ўжо толькі пад час Першай сусветнай вайны сыны Юзафа (Юзаф, Вінцэнт і Тадэвуш) разам з маці Юліяй вяртаюцца на спадчыныя землі свайго роду.

Апошнім уладальнікам Сэрвачы быў старэйшы Юзаф, Вінцэнт атрымлівае Людвінова, а Тадэвуш – Кастыкі. Агульная плошча зямлі гэтага роду падчас Другой Рэчы Паспалітай складае 4 850 га, што ставіла іх на 283-е месца сярод землеўладальнікаў той дзяржавы.

Паводле ўспамінаў мясцовых доўгажыхароў, Юзаф болей жыў у Вільні і Польшчы, а гаспадаркай у маёнтку кіраваў эканом Верашчака. Пры ім у Сэрвачы нават выраблялі сыры, якія потым прадавалі за мяжой. Дзеля гэтага ў маёнтак быў запрошаны майстар з Францыі.

Юзаф, Вінцэнт і Тадэвуш Козел-Паклеўскі.
Вялікі Сэрвач, 1938 г.

Маёнтак Вялікі Сэрвач быў досыць багаты і прыносіў сваім гаспадарам добрыя прыбыткі. Але надшоў 1939 год, а разам з ім прыйшлі Саветы. На гэтым заканчваецца гісторыя панавання роду Козел-Паклеўскіх у Сэрвачы. Больш прадаўнікі гэтага роду ў нашых мясцінах не з'явіліся, акрамя Тадэвуша, які пад час нямецкай акупацыі вяртаецца ў свае Кастыкі, але ўжо ў 1942 г. за падтрымку Арміі Краёвай расстраляны немцамі ў Вілейскай турме.

Сённяшні выгляд некалі замочнага маёнтка ў Сэрвачы наганяе роспач. Дыхтоўны сядзібны дом Козел-Паклеўскіх быў спалены пад час вайны партызанамі. Рэшткі яго разабраныя пасля вайны «на цэглу» мясцовымі жыхарамі. Сёння сярод гурбаў смецця, парослых пустазеллем і кустоўям, узвышаецца, як слуп, адзіны кут колішняга «палацка».

Яшчэ больш-менш захавалася будынак вінакурні на беразе Сэрвачы і капліца на могілках. Вось і ўсё, што засталася ад маёмасці шляхецкага роду Козел-Паклеўскіх, якія гаспадарылі на гэтай зямлі, баранілі яе, змагаліся за яе незалежнасць і былі пахаваныя ў ёй.

Сёлета сябры вілейскай суполкі «Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры» плануюць усталяваць у Сэрвачы інфармацыйныя стэнды, з якіх кожны зацікаўлены вандроўнік даведаецца аб гісторыі гэтага месца і яго колішніх гаспадарках.

Архійныя дакументы і фота прадастаўлены старшынёй Вілейскай суполкі Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Дзянісам Канецкім

Рэшткі палаца
(2000-я гг.)

Палкоўнік С. Макей

ці зацыкленай на нейкіх выключна маршавых або чыста шыхтавых музычных тэмах і настройах. Прынамсі, у альбоме, створаным палкоўнікам Макеем, ёсць і так званыя lovesongs («Яначка»), і жартоўныя песні («Ой ты, каша»), і чуллывы зварот да каранёў сваіх («Чакай мяне, матуля», «Горад мой Валожын», «Наша мова»). Знайшлося месца і танцавальным рытмам.

Усю музыку на гэтай кружэлцы С. Макей напісаў сам, скарыстоўваючы часам і пазнавальныя цытаты з савецкай кампазітарскай класікі. А вось у песен-

Прадаўжальнікі традыцыяў

Менскія злотнікі і майстар з Мінска

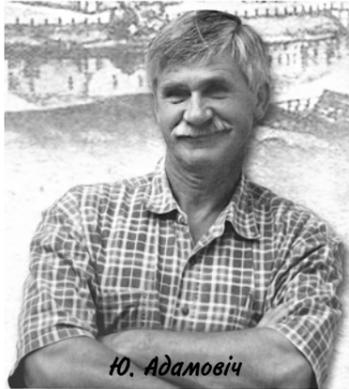
Злотніцтва называюць рамяством, што мяжуе з мастацтвам. У вырабах майстроў увасобіліся мастацкія густы эпохаў.

На тэрыторыі сучаснай Беларусі адмыслоўцы гэтай прафесіі вядомыя з даўніх часоў, пашыранае рамяство было ў XII–XVIII стст. Упершыню ў Менску майстры згадваюцца ў дакуменце ад 2 снежня 1591 г. – у горадзе быў заснаваны цэх васьмі рамёстваў. 31 мая 1615 г. гарадскія злотнікі атрымалі прывілей на заснаванне свайго асобнага цэха. Усе майстры, якія жылі ў горадзе і прадмесці, былі абавязаныя ўступіць у цэх пад страхам страты «работы і варштата». Акрамя таго, ніхто іншы не мог прывозіць у горад золата і срэбра і гандляваць, у адваротным выпадку ўвесь тавар парушальніка падлягаў канфіскацыі. Менскія злотнікі мелі ўласны цэхавы будынак, які быў вызвалены ад пастояў дзяржаў-

ных чыноўнікаў, дэпутатаў сейма, суддзяў і іншых.

У гонар 400-годдзя злотнікаў у Мінску сталічная галерэя рамёстваў «Славуцья майстры» наладзіла выстаўку працаў мастака па метале і разбярэ па дрэве Юрыя Адамовіча.

Прадаўжальнікі старажытных традыцыяў – сябра Бела-

Ю. Адамовіч

рускага саюза майстроў народнай творчасці, удзельнічаў у выстаўках у Беларусі, Украіне, Польшчы, Расіі, Літве, Латвіі ды іншых краінах. Ён дыпламант многіх беларускіх і расійскіх выставак і конкурсаў.

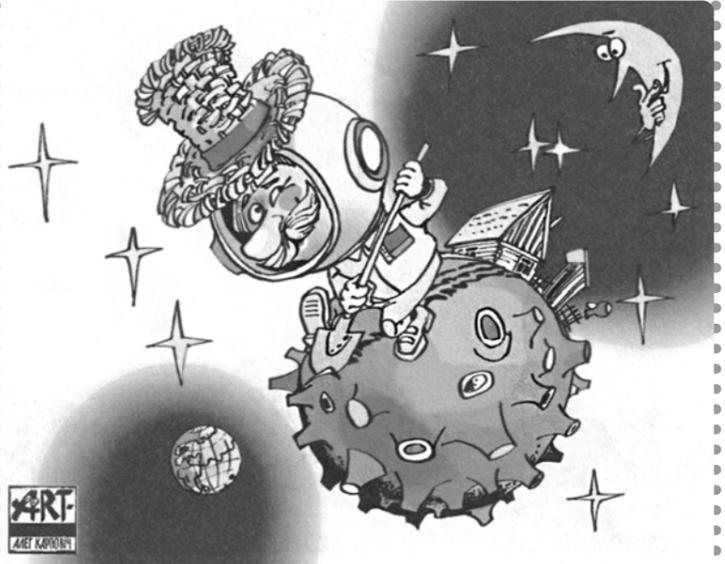
На выстаўцы прадстаўленыя працы апошняга часу. Тут і казачныя ды міфалагічныя персанажы, і замалёўкі з жыцця, і вобразы-фантазіі мастака. Цікава, што ўпадабаныя творы можна нават набыць, паколькі ў галерэі «Славуцья майстры» адбываецца выстаўка-продаж.

Ул. АДЗІМІР

Жарт тыдня ад Каласка і Калінкі

Рэйсавы самалёт Мінск–Кіеў ляціць над Аўцюкамі. Сцюардэса падбягае да лётчыка:

- Адчыніце люк, двое аўцюкоўцаў хочуць выйсці.
- Э-э, учора аднаго тут выпусцілі, а трое ўскочылі...

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 13

- Уздоўж:** 6. Вітажэнец. 7. Ліст. 8. Пушча. 9. Рана. 10. Праўда. 12. Атака. 13. Анцыпа. 17. Ямант. 19. Слуга. 20. Андарак. 21. Свяціла. 22. Быдла. 23. Арэса. 24. Змагар. 26. Ківо. 29. Мяснік. 30. Урад. 31. Масты. 32. Сіла. 33. Сялянства.
- Упоперак:** 1. Світка. 2. Стопка. 3. Ажэшка. 4. Ангара. 5. Сцірта. 11. Рамантызм. 14. Пагалоскі. 15. Маскаль. 16. Свіслач. 18. Турма. 19. Свята. 25. Радыст. 26. Каміла. 27. Восень. 28. Трыста. 29. Мастак.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

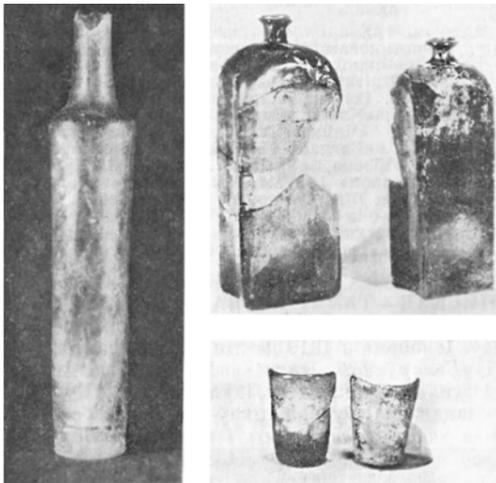
(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МІНСКАЕ ТАВАРЫСТВА ПРАЦАЎНІКОЎ МАСТАЦТВА – аб'яднанне тэатральных дзеячаў, існавала з 1919 да ліпеня 1920 гг. у памяшканні «Беларускай хаткі». Арганізатар і кіраўнік – У. Фальскі. Пачало дзейнасць 14 жніўня спектаклем «Паўлінка» Янкі Купалы. Ставіліся пераважна творы беларускай драматургіі. У спектаклях удзельнічаў хор У. Тэраўскага.

МІНСКАЕ ШКЛÓ – вырабы XII–XIX стст. з Мінска. XII–XV стст. датуецца шклянныя бранзалеты (пераважна кіеўскага паходжання) і посуд (флаконы, кубкі, шклянцы, чаркі). У XVI–XIX стст. у Мінску выраблялі пасудзіны для вадкасцяў і лекаў (кварты, бутлі, бутэлькі, графіны, колбы і інш.), сталовы посуд (шклянцы, кілішкі, талеркі і інш.), рэчы хатняга ўжытку (маноклі, чарніліцы і інш.).

Шклянцы XV–XVIII стст. пераважна цыліндрычныя з паддонамі розных канфігурацыяў (цыліндрычныя, петлепадобныя, у выглядзе хваліста ўкладзеных вакол донца 1–2 жгуты або валіка). Чаркі гладкасценныя з масіўнымі донцамі або рэльефныя з вертыкальным жолапападобным дэко-

рам, звычайна цыліндрычнай і канічнай формаў з тоўстымі, тонкімі донцамі або дыскападобным паддонам. Большасць шклянцаў і чарак выраблялі метадам адвольнага фармавання. Бакалы XVI–XVII стст. з цыліндрычнымі, ледзь расшыранымі ўверсе чашамі і ножкамі, што ўтвараліся баясінамі і дыскамі. Бутлі XVI–XVIII стст. (адвольна фармаваныя або выдзіманыя ў форму) з неасветленага зялёнага, карычневага, жоўта-зялёнага шкла, цыліндрычнай або круглай формы. Кварты XV–XVI стст. 4-гранныя,

Мінскае шкло XVI–XVII. Аптэчны флакон (злева), кварталы (уверсе справа), чаркі

аздабляліся пячаткамі з выявамі гербаў і надпісамі лацінскімі літарамі, манэрамамі.

Посуд для піцця XIV–XVI стст. адвольна фармаваны. Пераважна цыліндрычны і шарападобны; XVII–XVIII стст. – канічны; XIX ст. – цыліндрычны, шарападобны і канічны, некаторыя вырабы аздаблялі гравіраваннем і шліфаваным дэкорам.

«МІНСКАЯ ГАЗЭТА» – штодзённая грамадска-палітычная газета. Выдавалася з 12(25) жніўня 1912 г. па 29 лістапада 1918 г. па-руску. Да № 1 091 (1915 г.) называлася «Мінская газета-копейка». Прыстасоўвалася да ўзроўню сярэдняга правінцыйнага інтэлігента, асвятляла ў тым ліку дзейнасць мясцовага самакіравання, вяла мясцовую хроніку, інфармавала пра тэатральныя і музычныя падзеі ў горадзе.

Змясціла ў перакладзе на рускую мову алегарычнае апавяданне Якуба Коласа «Дудар» (пад назваю «Гусяр. Казка Якава Колас», 5 жніўня 1913 г.), агляд мастацка-этнаграфічнай выстаўкі (31 мая 1913 г.).

МІНСКАЯ КЕРАМІКА – традыцыйныя вырабы мясцовых ганчароў XI–XVIII стст.: кухонны, сталовы, гаспадарчы посуд, дзіцячыя цацкі-свістулькі,

люлькі для тытуню, падсвечнікі і інш.

У XI–XV стст. вырабляліся гаршкі з накруўкамі, патэльні, збаны, якія фармавалі з мясцовых чырвоных глінаў на ручным ганчарным крузе прыёмам спіральнага або кальцавага налепаў. У гліняную масу дадавалі буйназёрны пясак, жарству, шамот. Вырабы ўпрыгожвалі сціплым геаметрычным узорам у выглядзе хвалі, зігзага, насечкі, ямкі або лінейнага рыфлення (зор наносілі вострымі прадметамі пасля заканчэння фармоўкі). Некаторыя вырабы гартавалі. У XVI–XVII стст. асартымент пашырыўся: выраблялі кафлю, дахоўку, цэглу і пліткі для падлогі, чорназдымлены і гартаваны посуд (макітры, міскі, талеркі, збаны, кубкі); посуд фармавалі на нажным ганчарным крузе тэхнікай выцягвання. У аздабленні ўжывалі пераважна зялёную і жоўта-карычневую паліву. Часта перад глазураваннем посуд грунтавалі ангобам. Больш разнастайнай стала арнаментыка (пераважалі геаметрычныя і раслінныя ўзоры), тэхніка нанясення арнаменту: разам з графічным узорам існавала падглазурная размалёўка ангобам на кубках, збанах, талерках, місках. У дэкоры выкарыстоўвалі штампікі, пуансоны, зубчастыя кольцы. Некаторыя вырабы аздаблялі накладным дэкорам у выглядзе каймы, карніза, разеткі.

Вырабы 2-й пал. XVIII ст. больш простыя па форме і аздабленні (адсутнічае накладны дэкор, штампаваны ўзор); выкарыстоўвалі глухія эмалі, пашыраная размалёўка фарбамі на эмалях.